

УДК 378.14

В.Ф. Чебукіна,

викладач,
завідувач відділенням,
Херсонський
політехнічний
коледж
Одеського
національного
політехнічного
університету
ChebukinaV@mail.ru

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І – ІІ РІВНЯ
АКРЕДИТАЦІЇ**

*В.Ф.Чебукіна. Особливості організа-
ції практичної підготовки фахівців у вищих
навчальних закладах І-ІІ рівня акредитації.*

У статті розглядаються шляхи формування професійних компетенцій молодшого спеціаліста техника – технолога відповідно до сучасних вимог ринку праці.

*V.F. Chebukina. Peculiarities of
practical preparation of specialists at
Higher educational establishments of I-II
accreditation levels.*

In the article ways of professional competences forming of junior specialist technician-technologist according to modern demands of labour market are considered.

Вступ. Проблема практичної підготовки майбутніх фахівців вимагає розуміння її теоретичної значущості, визначення особливостей та суперечностей цього процесу, чіткого уявлення щодо організаційно-методичних напрямів ефективного формування практичних знань, умінь та навичок.

Часто поняття “практична підготовка” ототожнюють з поняттям «практика» студентів. Відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України визначено, що практика студентів є невід’ємною складовою процесу підготовки фахівців [1]. Тому сьогодні під поняттям практична підготовка студентів суб’єкти ринку праці й заклади, які надають освітні послуги, мають на увазі систему заходів, спрямовану на формування молодого фахівця як соціально адаптованої і соціально відповідальної особистості. Це передусім такі характеристики: а) прикладні теоретичні знання та вміння оцінювати й розв’язувати ситуативні завдання; б) досвід роботи у вигляді навичок постановки і розв’язання реальної виробничої проблеми, набутий у процесі практики у період навчання; в) особистісні якості - ефективне спілкування, вміння працювати в команді, самостійне прийняття рішень, лідерський потенціал, самопрезентація, прагнення до розвитку, набуті і розвинені завдяки активній громадянській позиції під час навчання.

Більшість дослідників визначають, що професійна спрямованість навчання — складний динамічний процес, у якому взаємодіють мета, зміст і методи навчання, він спирається на концепцію особистісного діяльнісного підходу, на розвиток пізнавальної активності студентів, що пов'язана з інтересом до майбутньої професії.

Аналіз педагогічної літератури з проблем професійної освіти свідчить про те, що проблема практичної підготовки фахівців залишається однією з актуальних [4].

Матеріал і результати дослідження. Про необхідність підвищення професійного та загальнокультурного рівня випускників наголошується у законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є особистісна орієнтація освіти; формування національних та загальнолюдських цінностей; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя; інтеграція вітчизняної освіти в європейський та світовий освітній простір.

У сучасних умовах студентам вищих навчальних закладів (ВНЗ) потрібно засвоювати все більший обсяг навчального матеріалу, щоб стати справжніми фахівцями у будь-якій галузі трудової діяльності.

При цьому мова йде не тільки про кількісне накопичення знань, але й про глибоку якісну перебудову всієї системи навчально-виховної діяльності вищих навчальних закладів I- II рівнів акредитації. Постійне поповнення знань упродовж життя стає необхідним для будь-якого фахівця.

У зв'язку з цим змінюється і підхід до модернізації вищої школи, до навчання в цілому. Нині особливої ваги набула не проста передача студенту певної суми знань, а й вироблення у нього потреби поповнення їх, формування і закріплення практичних професійних умінь та навичок. Адже знання, здобуті у вищому навчальному закладі, - не вершина освіченості, а тільки поштовх до подальшої безперервної освіти і самоосвіти [2].

Результати вивчення професійної діяльності на виробництві випускників ВНЗ свідчать, що вони володіють сучасними професійними знаннями і технологіями виробництва продукції, проте недостатньо підготовлені до реальної практичної діяльності.

Молоді фахівці не підготовлені до планування та організації виробничих процесів, не вміють аналізувати виробничо-технологічні ситуації і самостійно приймати ефективні рішення, не завжди виявляють творчий підхід до вирішення традиційних професійних завдань.

Все це ускладнює процес їх адаптації на виробництві, загострює проблеми професійного і соціального становлення.

Головним завданням вищих навчальних закладів є підготовка конкурентоспроможних спеціалістів, які володіють підприємницькими навичками й уміннями працювати творчо й ініціативно.

Професійна підготовка - здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю - це специфічний вид освіти, який і в подальшому, спираючись на загально фундаментальні засади освітнього процесу, водночас істотно доповнює їх конкретними спеціалізованими знаннями, що відображають особливості конкретної професії [3].

Особливість підготовки спеціалістів у закладах освіти I-II рівнів акредитації полягає в тому, що після другого курсу проводиться Державна атестація за програмою середньої школи і видаються документи встановленого зразка (атестат зрілості). Окрім цього, з першого курсу навчання у ВНЗ проводиться цілеспрямована професійна орієнтація молодшого спеціаліста, що дозволяє з самого початку навчання забезпечити відповідний набір дисциплін та специфіку їх викладання, а також сприяє кращій адаптації майбутнього випускника до професійної діяльності.

У Херсонському політехнічному коледжі Одеського національного політехнічного університету на спеціальності «Технологія обробки матеріалів на верстатах і автоматичних лініях» формування системи знань, умінь навичок здійснюється поступово, крок за кроком - від простого до складного.

Цикловою комісією технологічних дисциплін ведеться цілеспрямована підготовка до оволодіння професією, розвивається свідоме ставлення до майбутньої діяльності, любові до обраного фаху, виховується прагнення до самовдосконалення.

Важлива складова навчального процесу в коледжі - щорічне проведення тижня циклової комісії технологічних дисциплін. Студенти I—IV курсів економіко - технологічного відділення беруть активну участь у підготовці та проведенні «Тижня технолога».

Ураховуючи те, що рівень професійних знань, умінь і навичок у студентів різних курсів неоднаковий, тому і завдання для участі в заходах тижня не рівнозначні.

Студентам I-II курсів пропонується брати участь у конкурсі стінних газет за тематикою «Мій вибір - моя професія». Добрі результати в закріпленні та поглибленні знань і набутті практичних навичок дають оглядові екскурсії на кращі підприємства машинобудівної галузі.

За підсумками екскурсій студенти готують реферати та доповіді, беруть участь у створенні роздаткового матеріалу у вигляді альбомів, схем, стендів.

Екскурсія збагачує студентів знаннями про виробництво продукції, ознайомлює з людьми праці, сучасними технологіями та технікою виробництва.

Враховуючи те, що студенти III—IV курсів уже мають значно більший багаж теоретичних знань, вони відпрацювали уже певні вміння і навички під час навчальної і технологічної практики, їм пропонується брати участь у конкурсі «Кращий за професією» та продемонструвати вміння роботи на технологічному обладнанні в механічному цеху майстерен коледжу.

У підготовці техніків-технологів важливе місце займає вивчення спеціальних дисциплін, які вивчають теоретичну і практичну частину програми. Результативність занять залежить від рівня активізації навчального процесу, повноти залучення студентів до творчої діяльності. При цьому викладачі намагаються зробити заняття творчим процесом, пошуком ефективних методів поглиблення знань, залучають студентів до активної самостійної роботи.

Зміст та методика проведення лабораторних та практичних робіт сприяє активному залученню студентів до участі в дослідній діяльності у клубі «Металіст».

Практичні заняття дають студентам можливість набути практичних умінь та навичок, розвивають критичне мислення, спостережливість, здатність до прогнозування.

На практичних заняттях розробляються завдання, які передбачають формування в студентів умінь порівнювати, аналізувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, висувати гіпотези та перевіряти їх. Практичні заняття суттєво впливають на формування професійних умінь, навичок, такі риси особистості, як старанність, відповідальність за дії, що виконуються, прагнення досконало оволодіти знаннями, на професійне спрямування особистості [4].

Особливістю підготовки спеціалістів у коледжі є залучення студентів до науково-дослідної роботи під час наскрізного курсового та дипломного проектування. Основними напрямками цієї діяльності є: реальне проектування виробничого обладнання, конструкторсько-технічні розробки, обслуговування та ремонт технологічного обладнання, автоматизація технологічних процесів тощо.

Силами клубу «Металіст» відновлено тренажери з настройки коробки швидкостей для проведення лабораторних робіт з дисципліни «Металорізальні верстати і автоматичні лінії», відновлено обладнання для проведення лабораторних робіт з дисципліни «Технічна механіка». Виготовлено лабораторні стенди «Коробка швидкостей», «Планетарні механізми», «Кінематичний ланцюг», макет «Кулачковий механізм барабанного

типу», модель багатошпіндельного напіваавтомата моделі 1Б240-6, модель «Приводу інструментальних шпінделів багатошпіндельного автомата» для вивчення дисципліни «Металорізальні верстати і автоматичні лінії». Відремонтовано токарно-гвинторізні верстати моделей 163, 16К20, 1Б61.

Формування у майбутніх фахівців професійних умінь і навичок можливе за умов успішного проходження студентами навчально-виробничої практики, що дає можливість ознайомитись з роботою підприємства, його організацією, управлінням, плануванням.

Як наслідок, студенти отримують інформацію щодо змісту їх майбутньої роботи.

Важливість даного етапу виявляється не тільки в тому, що знання потрібні людині для практичної діяльності та її духовного розвитку, а в тому, що формування практичних умінь і навичок сприяє глибшому осмисленню матеріалу який вивчається, розвитку кмітливості та творчих здібностей.

Практична підготовка основна складова частина підготовки молодшого спеціаліста.

До завдань практики можна віднести: ознайомлення студентів з організаційною структурою, діяльністю підприємств, механізмом і досвідом функціонування служб підприємств; формування у студентів дослідницьких, аналітичних, організаторських, комунікативних якостей; розвиток потенціалу самонавчання тощо.

Практика студентів Херсонського політехнічного коледжу Одеського національного політехнічного університету здійснюється згідно з Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, навчальних планів спеціальностей.

У коледжі розроблена і результативно діє наскрізна програма практичного навчання студентів, метою якої є, насамперед, системність, безперервність та послідовність проведення практик.

Згідно програми системність практичного навчання ґрунтується на суворій послідовності і визначенні змісту етапів професійної підготовки, що дає змогу створити досить чітку і об'єктивну систему оцінки рівня компетентності майбутнього фахівця за підсумками кожного з цих етапів.

Структура та зміст наскрізної навчальної програми практик розробляється на підставі вимог до компетентності випускника, які визначені освітньо-кваліфікаційною характеристикою спеціальності 5.05050302 «Технологія обробки матеріалів на верстатах і автоматичних лініях».

Студенти технологи проходять навчальну практику у навчально виробничих майстернях коледжу, де нараховується більше 100 одиниць діючого металорізального обладнання та здійснюється підготовка робочих професій (токаря, фрезерувальника, верстатника II-III розряду).

Для проведення технологічної та переддипломної практик визначені підприємства - бази практики, з якими укладаються довгострокові Угоди про творче співробітництво, партнерство, цільову комплексну підготовку та практику студентів і Угоди про порядок і умови проведення практики, що діють протягом періоду практики.

При виборі бази практики оцінюються найважливіші сторони підприємства як бази практики студентів, а саме: відповідність профілю підприємства спеціальності навчання студентів; наявність умов для придбання навичок роботи за фахом; забезпечення кваліфікованим керівництвом; оснащеність підприємства сучасними інформаційними технологіями; можливість отримання в період практики матеріалів для написання звітів з практики, курсових і дипломних проектів.

Базами практики студентів технологів Херсонського політехнічного коледжу Одеського національного політехнічного університету є провідні установи, організації, підприємства м. Херсона та області:

ВАТ „Автоелектромаш”, АО ЗАТ "Херсонський електромеханічний завод", ПАТ "Херсонський завод карданних валів", філія АСК «Укррічфлот» «Херсонська база технічного обслуговування флоту», філія ПВКП «Матриця»

ПП «Телекомстройсервис», Кримський содовий завод, ТОВ СП «Ямак» та інші.

Виробнича діяльність студентів на практиці несе навчальне навантаження і задовольняє такі вимоги навчального процесу, як відповідність вирішуваних завдань майбутній професійній діяльності фахівця, поступове ускладнення завдань відповідно до зростання обсягу отриманих знань, а підприємства машинобудівної галузі є тією основною матеріальною базою, на якій проводиться навчально-виробнича практика студентів і для якої вищий навчальний заклад готує фахівців. Це створює взаємну зацікавленість в якісному і ефективному проведенні практики студентів.

Така співпраця є взаємовигідною, оскільки навчальний заклад зацікавлений у довгостроковому партнерстві, що гарантує студентам місця практики і працевлаштування, а підприємство - база практики отримує можливість здійснювати цільове навчання та вибір майбутніх фахівців.

Проте останнім часом намітилась негативна тенденція зниження можливостей і ефективності проведення практик, головними причинами якої є:

— відсутність фінансових можливостей у державі і навчальних закладах на придбання сучасної техніки, унаочнень, діючих моделей, плакатів тощо:

— невідповідність рівня підготовки викладачів і майстрів виробничого навчання техніко-технологічному прогресу, який відбувається в економіці;

— зниження ефективності проведення виробничих технологічних і переддипломних практик в умовах виробничих підрозділів підприємств через їх економічну нестабільність, зміни форм власності і господарювання тощо;

— відсутність фінансових можливостей для організації належного контролю і консультацій з боку викладачів-керівників практик.

Особливо ці фактори впливають на рівень підготовки молодших спеціалістів.

Дана ситуація спонукала переглянути зміст навчального плану спеціальності «Технологія обробки матеріалів на верстатах і автоматичних лініях» з метою збільшення терміну проходження практики для студентів технологів за рахунок перерозподілу навчального часу, не змінюючи загальний обсяг навчального матеріалу. Практичні заняття, навчальна, технологічна і переддипломна практики в структурі навчального плану становлять близько 47%.

Після аналізу навчальних планів введено вибіркові дисципліни: «Лабораторний практикум», «Використання ЕОМ в інженерній практиці», «Комп'ютерне проектування технологічних процесів», створено лабораторію спеціалізованих розрахунків та САПР що дозволить опанувати комп'ютерні технології та системи автоматизованого проектування в машинобудуванні та дозволить випускнику технологу швидше адаптуватися на виробництві. Спеціальність 5.05050302 «Технологія обробки матеріалів на верстатах і автоматичних лініях» забезпечена прикладними комп'ютерними програмами.

Знання комп'ютерних технологій передбачає якісно новий рівень навчання технологів шляхом модернізації всього навчального процесу з використанням новітніх технологій навчання та активного застосування студентами під час вивчення фахових дисциплін.

Висновки.

В найближчі роки в умовах виходу країни з кризи зростатиме потреба у висококваліфікованих спеціалістах.

Тому правильна організація практичної підготовки та засвоєння студентами достатнього обсягу знань, визначених програмами навчальних дисциплін, сформованість у студентів до моменту їх виходу на практику первинних фахових умінь та компетенцій, одержаних на практичних заняттях у процесі теоретичного навчання, в подальшому сприятимуть легкому включенню молодших спеціалістів у виробничу діяльність.

Чітка співпраця вищого навчального закладу та підприємств – баз практик з питань організації та якісного проведення практики студентів, дозволить сформувати професійні компетенції молодшого спеціаліста, виховати стійкий інтерес до майбутньої професії, потребу систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Література

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України / Інформаційний вісник ВНЗ – 2003. – 28–37с.
 2. Варганова, О. А. Практична підготовка як конкурентна перевага випускників ВНЗ на ринку праці: (На прикладі ХГУ «НУА») / Оксана Варганова // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – 84–89 с.
 3. Байденко, В.И. Компетенции в профессиональном образовании (к освоению компетентностного подхода) // Высшее образование – 2004 . – № 11. – 4-13 с.
- Вайнтрауб, М. Шляхи підвищення рівня кваліфікації майбутніх робітників з обробки металів в ПТНЗ / Пробл. освіти : наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2010. – Вип. 65. – 148 с